

Globalisaation käyttöala Suomessa

TUOMO KUOSA

Varsin monet tunnetut globalisaatiotutkijat aloittavat globalisaation määrittelemisensä toteamalla, että globalisaatio on määrittelyn kohteena lähes toivottoman monitulkintainen ja huokoinen käsite. Esimerkiksi Ulrich Beckin (1999, 61) mukaan globalisaation tarkka määrittely muistuttaa lähinnä yritystä naulata vanukas seinälle.

Globalisaatiokeskustelua Beck taas kuvaa toteamalla, että ”globalisaatio on varmasti viime vuosien mutta myös tulevien vuosien kaikkein eniten käytetty – väärinkäytetty ja hyvin harvoin määritelty, todennäköisesti väärin ymmärretty, kaikkein hämärin ja samalla poliittisesti vaikutusvaltaisain iskulauseita ja kiistoja synnyttänyt sana” (Beck 1999, 59). Saman asian Ann Chvetkovich ja Douglas Kellner (1997, 2, 3) toteavat sanomalla, että globalisaatio on termi, jolla yleensä viitataan epämääräiseen joukkoon erilaisia kysymyksiä, joiden uskotaan jollain tavalla liittyvän yhteen. Toisaalta kyseessä on todellinen maailmaa muuttava ilmiö ja toisaalta vain teorettinen käsite, jolle annetaan eri merkityksiä käyttötarkoituksen mukaan. Myös Barrie Axford (1996, 27) ja Jan Aart Scholte (1996, 44–5) ovat tässä suhteessa hyvin samoilla linjoilla todetessaan, että globalisaation sisältö jää määritelmässä varsin usein täysin hämäräksi koska yleensä globalisaation määritelmät ovat sekä ylimalkaisia että hyvin varovaisia. Erityisesti Scholte näkee aiheetta jopa epäillä, että globalisaatiosta on ehkä ehtinyt muodostua niin sattumanvaraisesti so-

vellettu yleistermi, että sitä voisi aivan sanoin perustein käyttää sekä 1600-luvun että tämän päivän ihminen.

Koska globalisaatiokirjallisuudessa globalisaatiota kuvataan usein juuri edellä mainitulla tavalla monitulkinnalliseksi ja hämäräksi käsitteeksi, jota on lähes mahdotonta määritellä tarkasti, halusin tarkastella globalisaation käyttöalan tarkka- tai liukuvarajaisuutta suomalaisessa globalisaatiodiskurssissa. Koska olin erittäin tietoinen aiheeseen liittyvästä upottavasta suosta, rajasin aineistoni mahdollisimman selvän ja tarkasti tutkittavissa olevaan globalisaatiokeskustelun osaan, Suomessa 1990-luvulla käytyyn yhteiskuntatieteellisten lehtien globalisaatiokeskusteluun. Lehdet, jotka varsinaisesti valikoituivat aineistokseni ovat Poliitiikka, Ulkopoliitiikka, Sosiologia ja Kosmopolis, mutta tämä rajaus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kyseessä olisi vain pieni otos koko suomalaisesta yhteiskuntatieteellisestä keskustelusta. Päin vastoin tekemäni laajat pistokokeet osoittivat, ehkä hieman yllättäen, että lähes koko 1990-luvun suomalainen globalisaatiokeskustelu on käytännössä käyty vain neljässä lehdessä. Tutkimusmenetelmäkseni olen käyttänyt sisällön erittelyä, joka mahdollistaa aineiston sisällön muokkaamisen määrälliseen ja samalla helposti vertailukelpoiseen muotoon (ks. Pietilä 1973; Eskola 1975, 104–10; Eskola ja Suoranta 1998, 186–9).

Tämän artikkelin rakenne on seuraavanlainen. Ensiksi esitän omina lukuinaan koko ai-

neistoa koskevat vastaukset eri tutkimuskysymyksiin, joita käytin jo tämän artikkelin pohjana olevassa tutkielmassani (Kuosa 2001). Kyseiset luvut, jotka kukin vastaavat yhteen tutkimuskysymykseen ovat *Globalisaation käyttöala, Näkökulmia globalisaatioon, Globalisaation tärkein alakäsite ja Missä yhteydessä globalisaatiosta puhutaan*. Tämän jälkeen kerron havaintoni eri lehtien ja suomalaisten sekä ulkomaisten artikkelien välisistä eroista ja lopuksi esitän vielä yhteenvedon koko suomalaisesta yhteiskuntatieteellisestä globalisaatiokeskustelusta.

Globalisaation käyttöala

Tämän luvun tarkoituksena on vastata kysymyksiin, minkälainen on globalisaation käyttöala suomalaisessa yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa, mitä eri alakäsitteitä (aihealueita tai ulottuvuuksia) globalisaatioon liitetään ja kuinka monessa artikkelissa kustakin alakäsitteestä puhutaan?

Seuraavaksi esitettävää taulukkoa luettaessa kannattaa huomioida, että paksunnetut pystyviivat kuvaavat alakäsitteiden ryhmiin jakautumista¹ ja että symbolien tarkemmat selitykset (aihealueiden tarkat koostumukset) löytyvät artikkelin lopusta liitteestä 2. Taulukon vasemmassa laidassa olevat luokat +, –, 0 kuvaavat taas kirjoittajien suhtautumistapoja kyseiseen kohtaan. Luokka + (positiivinen) tarkoittaa sitä, että kirjoittaja suhtautuu myönteisesti tai pitää toivottavina globalisaation aiheuttamia vaikutuksia kyseessä olevaan alakäsitteeseen. Luokka – (negatiivinen) tarkoittaa sitä, että kirjoittaja pitää globalisaation aiheuttamia vaikutuksia tietyn alakäsitteen kohdalla ei-toivottavina ja 0 (neutraali) taas sitä, että kirjoittajan mielipide ei ole selvästi + eikä –, tai kirjoittaja vain mainitsee alakäsitteen globalisaation yhteydessä. Toisin sanoen artikkelista etsitään nimenomaan kirjoittajan yleistä suhtautumistapaa ky-

seiseen kohtaan, siis sitä, ovatko positiiviset vai negatiiviset asiat artikkelissa selvästi enemmän esillä. Jos esimerkiksi positiivisia ja negatiivisia puolia on analysoitu suurinpiirtein yhtä paljon, on kirjoittajan suhtautumistapa tulkittu neutraaliksi.

Luokat (A-L) ja (M-Z) esitetään taulukossa eri tavalla, koska alakäsitteiden (A-L) kohdalla on mielekästä puhua eri suhtautumistapojen luokista +, – ja 0, mutta alakäsitteiden (M-Z) kohdalla kyseisten luokkien käyttämien ei taas olisi yhtä mielekästä. Tämä johtuu siitä, että alakäsitteet (M-Z) eivät ole asioita, jotka kirjoittajien teksteissä tuotaisiin yleensä esille tekijöinä, jotka ovat muuttuneet globalisaation vuoksi. Päin vastoin alakäsitteistä (M-Z) puhutaan yleensä pikemminkin globalisaation kanssa rinnakkaisina tekijöinä, globalisaation aiheuttaneina tekijöinä tai muunlaisina tekijöinä, jotka kertovat globalisaation olemassaolosta ilman että niiden toivottavuuteen otettaisiin kantaa.

Taulukosta on nähtävissä, että suomalaisessa yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa globalisaatio nähdään selvästi useammin uhkana kuin mahdollisuutena. Globalisaatiosta puhutaan kielteiseen sävyyn jopa 40 %:ssa arvotetuista havainnoista (90 havaintoa), kun taas myönteisesti globalisaatiosta puhutaan vain alle 13 %:ssa em. havainnoista (29 havaintoa).

Globalisaation käyttöalassa on selvä ydin sekä eräänlainen tärkeiden ja vähemmän tärkeiden lisäkäsitteiden joukko, joita kirjoittajat vaikuttavat teksteissään käyttävän varsin vapaasti aina kulloisenkin tarpeen mukaan. Käyttöalan ytimen eli keskustelun pysyvän osan muodostavat alakäsitteet talous, politiikka sekä kansallisvaltion muutos, joista kaikista on yli 30 havaintoa. Tärkeiden lisäkäsitteiden joukon eli käsitteen periferian muodostavat puolestaan alakäsitteet teknologia, demokratia, ympäristö, kulttuuri, sosiaalisen ja fyysisen tilan muutos, kolmas maailma sekä alueellistuminen, joista kustakin on puhuttu 13–20 kertaa. Vähemmän tärkeiden lisäkäsitteiden joukko koostuu taas lopuista 15:sta alakäsitteistä, joista kukin on mainittu globalisaatioon liittyen korkeintaan 11 kertaa koko aineistossa.

Taulukosta 1 on nähtävissä lisäksi eri ryhmien välisiä selviä suhtautumistapojen eroja. Globalisaation hallinnallisiin (H-S) ja teknisiin (B-C) kysymyksiin suhtaudutaan teksteissä kaik-

¹ Olen jakanut globalisaatioon liitetyt alakäsitteet ryhmiin taloudellinen (A), tekninen (B-C), ideologinen (D-G, T-Z) ja hallinnollinen (H-S) ryhmä, koska kyseiset ryhmät ovat nähdäkseni riittävän laajoja kokoomaan hyvinkin laaja-alaiseksi nousevat aihealueet yhteisten teemojen alle. Symbolien (A-Z) tarkemmat selitykset ovat liitteessä 2.

Taulukko 1. Globalisaation käyttöala suomalaisessa yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa (35 artikkelia)^a

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L		
+	1	3	3	–	–	2	1	5	7	4	4	–	29	(12,5 %)
–	22	6	4	7	7	–	8	7	13	1	11	4	90	(40 %)
0	10	11	7	11	10	7	6	21	11	8	4	2	109	(47,5 %)
Yht.	33	20	13	18	13	9	15	33	31	13	19	6	228	
	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
Yht.	7	11	5	2	7	7	8	7	9	10	5	5	2	17

A = Talous, B = Teknologia, C = Informaation lev., D = Kulttuuri, E = Ympäristö, F = Ihmisoikeudet, G = Kolmas maailma, H = Poliitiikka, I = Kansallisvaltion m., J = Alueellistuminen, K = Demokratia, L = Hyvinvointivaltio, M = Ihmisten liikkuminen, N = Valtasuhteiden m., O = Keskus-periferia, P = Strateginen s. Q = Maailmanhallitus, R = Globalisaation ohjattavuus, S = Bipolarisuuden hajoaminen, T = Postmodernisaatio, U = Modernisaatio, V = Aikakauden muutos, W = Keskinäisriippuvuuden lis., X = Psykologinen, Y = Sosiaalinen, Z = Sos. ja fyys. tilan muutos.

^a Pystyakselilla maksimimäärä havaintoja yhden alakäsitteen kohdalla on 35, koska kustakin aineiston 35 artikkelista on mahdollista tulla vain yksi havainto johonkin ulottuvuuksien/aihealueiden vaihtoehtoista suhtautumistapojen luokista +, – tai 0. Puolestaan vaaka-akselille on mahdollista tulla havainto jokaisen alakäsitteen (A-L) kohdalle, koska yhdessä artikkelissa on luonnollisestikin mahdollista puhua kaikista globalisaation alueista.

kein myönteisimmin, kun taas ideologisiin kysymyksiin (D-G) (T-Z) suhtaudutaan huomattavasti negatiivisemmin. Kaikkein negatiivisimmin teksteissä suhtaudutaan kuitenkin globalisaation taloudellisiin vaikutuksiin, jotka on nähty peräti 22 artikkelissa negatiivisina ja positiivisina vain yhdessä. Huomion arvoista tämän aihealueen merkittävyyden kannalta on myös se, että vain kymmenessä taloutta käsittelevässä artikkelissa on jätetty ottamatta selvästi kantaa taloudellisen globalisaation vaikutuksiin.

Tekstiesimerkkejä eri alakäsitteistä ja eri suhtautumistavoista

Tätä artikkelia varten olen rajannut tekstiesimerkkien käytön vain yksittäisten alakäsitteiden sisällön esittämiseen. Esimerkiksi tämän tutkimuskysymysten yhteydessä esitän vain taloutta koskevat esimerkit, koska kaikkien alakäsitteiden jokaisen eri suhtautumistavan esittäminen veisi luonnollisesti liian paljon tilaa.

Loppujen alakäsitteiden sisältö on esitetty tarkemmin muualla (Kuosa 2001).

Talous +

Taloudelliset muutosvoimat vaikuttavat yhä voimakkaammin globaaliin eettiseen arkkitehtuuriin. Valtaa siirtyy enemmän kansainvälisille yritys-jäteille ja niiden yhteiskunnallinen vastuu kasvaa. Valtioiden taloussuhteista siirrytään yhtiöiden verkostoihin. Yritysten arvoilla, toimintatavoilla ja viesteillä on yhä enemmän vaikutusta ihmisten elinoloihin ja oikeuksiin. Nämä yritysvaltiot muovaavat yhä voimakkaammin markkinatalouden yhteiskunnallista mallia. Ylikansallisten yritysvaltioiden asiakkaina on koko ihmiskunta. [...] Moderni kulutusyhteiskunta ei ole mahdollista ilman demokratiaa ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. [...] Ihmisoikeuksien etiikan ja reaali-politiikan kuilu on kuitenkin kaventumassa. Armeijan, yritysjohdon ja huippupoliitikkojen rautainen liitto nosti Etelä-Korean Kaakkois-Aasian talousmahdiksi. Kehittymistä aasialaisen markkinatalouden esikuvaksi ei kuitenkaan

voinut jatkaa ilman aitoa kansanvaltaa. Korean diktaattorien kovat tuomiot ovat osoituksena siitä, että demokratian ja oikeusvaltion paine sortojärjestelmiä kohtaan on kasvanut. Markkinatalouden kannattajat ovat ottamassa pesäeroa diktatuureihin (B2: Tervonen 1996a, 62–3; lyhenteistä ks. liite 1).

Hannu Tervosen (1996a) artikkelin sanoma on selvä: ylikansalliset yritysjiätit saavat jatkossakin yhä enemmän valtaa vaikuttaa valtioiden eettiseen arkkitehtuuriin. Syynä tähän on hänen mielestään se, että moderni kulutusyhteiskunta ei ole mahdollinen ilman demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Siksi ylikansalliset yritysjiätit muuttavat maailman demokratiaa ja ihmisoikeuksia kunnioittavaksi paikaksi. Toisin sanoen Tervosen mielestä talouden globalisaation leviämistä on syytä kannattaa ja tukea, jos tahtoo vaalia edellä mainittuja arvoja.

Talous –

Kansallisvaltion rooli tuntuu pienenevän nykymaailmassa ennen kaikkea talouden ja kulttuurin aloilla. Yritykset ja valuuttakeinottelijat horjuttavat kansallisvaltioita ja niiden talouksia siirtämällä tuotantoa ja rahaa maasta toiseen. [...] Talouden globalisoituminen lähti liikkeelle ennen kaikkea Yhdysvalloista, jossa talouselämän vaikutus politiikkaan on aina ollut suurempi kuin Euroopassa. Yhdysvaltain hegemonisen aseman vuoksi koko maailma on nyt vedetty kehitykseen mukaan. [...] Talouden globalisaatio on useimmissa teollisuusmaissa johtanut talouden heikkenemiseen sekä työttömyyden ja budjettivajeen kasvuun (A4: Berndtson 1997, 42).

Erkki Berndtsonin mukaan talouden globalisaatio on teollisuusmaissa jo johtanut talouden

heikkenemiseen, työttömyyden lisääntymiseen sekä budjettivajeen kasvuun. Jatkossa se tulee vielä aiheuttamaan kansallisvaltion aseman horjumista myös kulttuurin alalla.

Talous 0

Poikkikansallisia yrityksiä ja globaaleja rahoitusinstituutioita ei voida pitää valtioiden välistä järjestelmää korvaavina, mutta koska ne tuottavat jatkuvasti uusia normatiivisia diskursseja ja kontrolloivat suunnitelmallisesti pääomavirtoja, useita niistä voidaan pitää poliittisina yhteisöinä tai ainakin muodostumassa olevina poliittisina yhteenliittyminä (C7: Tervonen 1996b, 30).

Toisessa artikkelissaan Hannu Tervonen (1996b) suhtautuu jo pidättyväisemmin taloudellisen globalisaation tuomaan hyvään. Lähinnä hän tyytyy pohtimaan varsin neutraalisti monikansallisten yritysten mahdollista poliittista merkitystä.

Näkökulmia globalisaatioon

Tämän luvun tehtävänä on vastata kysymykseen, mistä näkökulmasta aineistoni kirjoittajat globalisaatiota tarkastelevat.

Aivan kuten globalisaation käyttöalassa, myös näkökulmien osalta kielteinen tarkastelutapa nousee artikkeleissa myönteistä voimakkaammin esille. Tosin kontrasti ei ole aivan yhtä jyrkkä kuin käyttöalassa.

Jos tarkastelemme kansallisvaltion osalta rinnakkain taulukoita 1 ja 2 havaitsemme, että taulukossa 1 (käyttöala) globalisaation aiheuttamia vaikutuksia kansallisvaltiolle on pidetty hyvänä asiana seitsemän kertaa, mutta taas taulukossa 2 (näkökulmat) ainutkaan kirjoittaja ei ole

Taulukko 2. Aineistossa esiintyvät näkökulmat globalisaatioon (35 artikkelia).

	Kansallisvaltio	Yksittäinen ihminen	Alueellinen	Globaali		
+	–	1	3	3	7	(20 %)
–	9	–	–	4	13	(34 %)
0	5	–	1	9	15	(46 %)
Yht.	14	1	4	16	35	

tarkastellut globalisaatiota myönteisessä valossa, kun näkökulmana on ollut kansallisvaltio. Toisin sanoen niissä artikkeleissa, joissa kansallisvaltion muutosta on pidetty toivottavana, kirjoittajien näkökulma globalisaatioon ei ole ollut kertaakaan kansallisvaltio. Neljä kertaa se on ollut globaali, kaksi kertaa alueellinen ja kerran yksittäinen ihminen.

Tekstiesimerkit globaalista näkökulmasta

Globaali +

[...] Väitänkin, että valtarakenteiden globalisaatioprosessi on luomassa poikkikansallista poliittista yhteisöä, jonka sisällä on monia kansallisvaltioiden rajat lävistäviä autoritaarisia ja hierarkkisia päätöksentekoprosesseja. [...] Joka tapauksessa lienee ilmeistä, että dikotomia ainoana todellisena poliittisena yhteisönä pidetyn kansallisvaltion ja vain utooppisena (tai dystooppisena) haihateluna (tai varoitteluna) pidetyn maailmanlaajuisen yhteisön välillä on hahmotettava uudella tavalla. Nähdäkseni muutokset kansallisen ja globaalien välisen dikotomian molemmissa päissä murentavat dikotomian absoluuttisuutta. Toisaalta maailmanjärjestelmä on saamassa yhä enemmän poliittisyhteisöllisiä piirteitä, ja toisaalta kansallisvaltiot ovat menettämässä niitä. [...] Valtiovallan haltijoiden kyky kontrolloida kansallisten tilojensa läpi kulkevia informaatiovirtoja vähenee, ja niin vähenee myös yhteiskuntatielijöiden hämmästyttävän usein kirjaimellisesti ottaman kansalliseksi itsemääräämisoikeudeksi kutsutun legaalien fiktion uskottavuus. [...] [V]altioiden rajojen läpi risteilevät valtamekanismit kyseenalaistavat monissa poliittisenyhteisön määritelmässä olevan oletuksen keskitetystä päätöksentekojärjestelmästä (A1: Teivainen 1994, 25–6).

Teivo Teivaisen (1994) mukaan globalisaatioprosessi on luomassa uutta (toimivampaa) poikkikansallista poliittista yhteisöä, joka kyseenalaistaa ainoana todellisena poliittisena yhteisönä pidetyn kansallisvaltion fiktion. Tästä syystä hän pitää globalisaatiota tervetulleena muutosprosessina. Teivainen tarkastelee artikkelissaan globalisaatiota eräänlaisesta ”lintuperspektiivistä”. Siksi hänen näkökulmansa prosessiin on globaali.

Globaali –

[...] Näiden historiallisten tapahtumasarjojen pohjalta on siis syntynyt nykyisenkaltainen globalisoitunut informaationaallinen yhteiskuntajärjestelmä, uudenlainen tuotannon, vallan ja inhimillisen kokemuksen liitto, jossa informaation tuottaminen, prosessoiminen ja välittäminen nousevat taloudellisen menestymisen, demokratian ja kulttuurisen vaikuttamisen välineiksi. Ja tässä tilanteessa tämän hegemonisen ”verkoston” (the Net), ja yksilöllisten ja paikallisten kollektiivisten identiteettien välille on kasvamassa yhä syvempi systeeminen epäsuhta, jolloin ympäristön puolustamisesta tulee yhä useamman ihmisen väline puolustaa itsemääräämisoikeutta globaalien voimien invaasiota vastaan (C7: Wilenius 1999, 136).

Markku Wilenius (1999) tarkastelee Manuel Castellsin tuotantoa käsittelevässä artikkelissaan globalisaation vaikutuksia ”lintuperspektiivistä”. Näin ollen hänen näkökulmansa prosessiin on globaali ja artikkelin sanoma selvä: Ihmiset jäävät entistä heikompaan asemaan, kun kasvoton globaali verkosto ottaa maailmassa vallan. Tämä puolestaan johtaa siihen, että ihmiset keksivät globaalien paineen alla uusia keinoja puolustaa itsemääräämisoikeuttaan.

Globaali 0

Globalisaatio ja alueellistuminen ilmentävät sitä, että yhteiskunnallisten tilojen uudelleenrakentuminen on olemassa oleva prosessi. [...] Konfliktihin liittyviä odotuksia ja konfliktien muutosta on mahdollista selittää yhteiskunnallisten tilojen muutoksen näkökulmasta. Sosiaalisten tilojen irtautuminen territoriaalisesta tilasta on yksi tekijä, joka selittää valtioiden välisten konfliktien epätodennäköisyyttä. Samoin taloudellisen tilan globaalistuminen ja politiikan siirtyminen osittain taloudelliseen tilaan tukee käsitystä valtioiden välisten sotien vähenemisen todennäköisyydestä. Poliittinen valtio muuttuu yhä enemmän kauppavaltioksi, jonka tavoitteena on enemmän tukea kansalaisten hyvinvointia globaalistuvassa maailmassa kuin suojella kansalaisia perinteisen turvallisuuspolitiikan keinoin muiden valtioiden muodostamalta uhalta (D11: Käkönen 1997, 20–1).

Jyrki Käkönen (1997) keskittyy tekstissään pohtimaan yhteiskunnallisten tilojen kokemaa

muutosta. Artikkelista löytyy osittain sekä kansallisvaltiollinen että alueellinen näkökulma, mutta selkeimmin artikkelin läpi kulkee kuitenkin globaali näkökulma. Kahta muuta näkökulmaa Käkönen tarkastelee lähinnä suhteessa globalisaatioon, ei niinkään itsenäisinä näkökulmina. Tekstissä ei tule esille Käkösen suhtautumistapa globalisaatioprosessin toivottavuuteen tai ei-toivottavuuteen, joten hänen suhtautumistapansa on neutraali.

Globalisaation tärkein alakäsite

Tämän luvun tehtävänä on vastata kysymyseen, mikä on aineiston kirjoittajien mukaan globalisaation tärkein alakäsite (aihealue tai ulottuvuus).

Selkeimmin taulukosta 3 nousee esille talouden merkitys globalisaatiokirjoittelussa. Peräti 71 %:ssa kaikista artikkeleista talous on nostettu hallitsevaan asemaan. Toinen merkittävä havainto taulukossa 3 koskee kirjoittajien suhtautumistapa globalisaation tärkeimmän ulottuvuuden muutokseen on kielteinen ja 84 % talouden merkitystä korostaneista kirjoittajista (25 kpl) suhtautui niin ikään globalisaatioon kielteisesti. Kolmas huomion arvoinen piirre tässä taulukossa on globalisaation materiaalisien (erityisesti taloudellisen) puolen korostuminen. Ainoastaan kahdessa artikkelissa korostettiin politiikkaa ensisijaisena globalisaatiota eteenpäin vievänä tekijänä. Ainoassakaan artikkelissa globalisaation psykologista puolta, ihmisten mielissä tapahtuvaa muutosta, ei nostettu merkittävimäksi ulottuvuudeksi, vaikka sitä pidettiinkin muutamissa artikkeleissa selvästi esillä.

Missä yhteydessä globalisaatiosta puhutaan

Tämän luvun tarkoituksena on selvittää, mitkä ovat niiden artikkelien pääaihealueet, joissa globalisaatiosta on puhuttu. Kun globalisaation tärkeimmän alakäsitteen osalta pyrin selvittämään, mikä kirjoittajien mukaan vaikuttaa voimakkaimmin globalisaatiossa, tässä luvussa etsin vastausta siihen, mitä aihetta tekstissä käsitellään eniten. Toisin sanoen kirjoittaja saattaa puhua tekstissään lähes yksinomaan poliittisista kysymyksistä, vaikka hän pitääkin taloutta globalisaation voimakkaimpana prosessina.

Taulukosta 4 nousee selkeimmin esille hallinnallisten kysymysten (H-S) suosio. Peräti 20 artikkelissa jokin globalisaation hallinnallinen kysymys on suurimman mielenkiinnon kohteena. Toiseksi eniten aineistossa painottuvat ideologiset kysymykset (D-G, T-Z), jotka ovat olleet ensisijaisena aiheena yhdeksässä artikkelissa. Taloudelliset (A) ja teknologiset (B-C) kysymykset ovat puolestaan jääneet aineistossa varsin vähäisen kiinnostuksen kohteeksi. Vain kahdessa artikkelissa keskeisimmäksi alakäsitteeksi nousi talous ja vain yhdessä artikkelissa teknologia. Tämä on sikäli mielenkiintoinen havainto, että nämä kaksi alakäsitettä osoittautuivat edellä kirjoittajien mielestä globalisaation tärkeimmiksi alakäsitteiksi (aihealueiksi tai ulottuvuuksiksi).

Lehtien väliset erot

Eri lehtien välillä on havaittavissa suhteellisen suuriakin eroja. Ehkä mielenkiintoisimmat eroavaisuudet tutkituissa lehdissä koskevat suhtautumistapa sekä globalisaatioon liitettävien

Taulukko 3. Tärkein alakäsite globalisaatiossa (34 artikkelia).

	Talous	Politiikka	Teknologia	Psykologinen		
+	1	–	2	–	3	(9 %)
–	21	1	1	–	23	(68 %)
0	3	1	4	–	8	(23 %)
Yht.	25	2	7	0	34	

Taulukko 4. Artikkelien pääaihealueet (35 artikkelia).

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L				
+	B5	D2	-	-	-	-	-	D12, B7 A2	-	D4, D5 D7	-	-	8 (38 %)			
-	B6	-	-	-	D13 D16	-	-	A1	D6, D10	-	-	C1	7 (33 %)			
0	-	-	-	-	C7	C9	-	-	A3, D8 B3, D9	-	-	-	6 (29 %)			
Yht.	2	1	0	0	3	1	0	4	6	3	0	0	21			
	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Å	
Yht.	0	0	0	B4	D3	A4 D1	B1 B2	0	0	C3 C4 C6 D14	0	0	0	D11	D15 D18 C8	14

A = Talous, B = Teknologia, C = Informaation lev., D = Kulttuuri, E = Ympäristö, F = Ihmisoikeudet, G = Kolmas maailma, H = Poliittika, I = Kansallisvaltion m., J = Alueellistuminen, K = Demokratia, L = Hyvinvointivaltio, M = Ihmisten liikkuminen, N = Valtasuhteiden m., O = Keskus-periferia, P = Strateginen s., Q = Maailmanhallitus, R = Globalisaation ohjattavuus, S = Bipolarisuuden hajoaminen, T = Postmodernisaatio, U = Modernisaatio, V = Aikakauden muutos, W = Keskinäisriippuvuuden lis., X = Psykologinen, Y = Sosiaalinen, Z = Sos. ja fyys. tilan muutos, Å = Globalisaation tutkimus (ei kuulu mihinkään ryhmään).

aihealueiden (alakäsitteiden) mainitsemistiheyttä per kirjoittaja.

Sosiologia-lehdessä otetaan useammin negatiivinen kokonaisnäkökulma globalisaatioon kuin muissa lehdissä. Peräti viiden kirjoittajan seitsemästä näkökulma globalisaatioprosessiin kokonaisuutena on kielteinen. Positiivisimmat näkökulmat ovat puolestaan Kosmopolis-lehdessä, jossa viidessä artikkelissa tarkasteltiin globalisaation aiheuttamia vaikutuksia pääsääntöisesti myönteisestä näkökulmasta. Jos puolestaan katsomme ainoastaan kirjoittajien suhtautumistapaa yksittäisiin globalisaatioon liitettäviin aihealueisiin (niiden kehittymisen arviointi globalisaation vaikutuksen alaisena aiheena), poikkeaa puolestaan Poliittika-lehti tällöin selvästi muista. Kun muissa lehdissä suhtautumistapa yksittäisten aihealueiden kehittymiseen on pääsääntöisesti neutraalia, otetaan Poliittika-lehden artikkeleissa kielteinen tai tuomitseva asenne yksittäisten (globalisaatioon liittyvien) aihealueiden kehittymistä kohtaan peräti 59 %:ssa tapauksista.

Tarkastellessamme taas eri lehtien (globali-

saatioon liitettävien) aihealueiden keskimääräistä mainitsemistiheyttä artikkelia kohden on sosiologia keskustelun laaja-alaisuuden perusteella arvioituna selvästi omassa luokassaan. Kun Ulkopoliittikan keskiarvo on 8,3 (58 aihealuetta/7 artikkelia), Poliittikan (35/4) 8,8 ja Kosmopoliksen (152/17) 8,9, on Sosiologian (86/7) keskiarvo peräti 12,3 aihealueen mainintaa artikkelia kohden. Toisin sanoen Sosiologiassa on keskimäärin liitetty enemmän asioita globalisaatioon kuin muissa lehdissä.

Näkökulmien painotusten osalta lehtien välillä on nähtävissä selvä kahtiajakautuminen. Ulkopoliittikassa ja Poliittikassa korostetaan kansallisvaltion näkökulmaa ja Kosmopolikses- sekä Sosiologiassa taas vahvasti globaalia näkökulmaa.

Suomalaisten ja ulkomaisten artikkelien eroavaisuudet

Tarkoitetaan suomalaisella artikkelilla niitä tekstejä, joissa suomalainen kirjoittaja kertoo pääsääntöisesti omia näkemyksiään eri aiheista.

Ulkomaisilla artikkeleilla tarkoitan taas niitä tekstejä, joissa kirjoittaja on joko itse ulkomaalainen, artikkeli on jonkun ulkomaalaisen tutkijan haastattelu tai teksti muutoin keskittyy jonkun ulkomaalaisen kirjoittajan tuotannon esittämiseen tai referoimiseen.

Verrattaessa suomalaisia ja ulkomaisia artikkeleita keskenään osoittautuivat suomalaiset artikkelit huomattavasti useammin kantaottaviksi ja myönteisemmin globalisaatioon suhtautuviksi kuin ulkomaiset artikkelit. Erityisesti myönteisempi suhtautumistapa tuli esille näkökulmien osalta. Vahvempi kantaottavuus oli erityisen ilmeinen puhuttaessa globalisaation tärkeimmästä alakäsitteestä. Kun ulkomaisista artikkeleista vain noin joka toisessa otettiin kantaa globalisaation ”aiheuttamiin” vaikutuksiin, oli vastaava prosenttiluku suomalaisten artikkelien kohdalla jopa lähes 90 prosenttia.

Globalisaatiokeskustelun ydin

Perehtyminen globalisaatiokirjallisuuteen osoitti, että monet tunnetuimmat tutkijat pitävät globalisaatiota tarkan määrittelyn kohteena lähes toivottoman monitulkinnallisena käsitteenä. Tämän haasteellisuuden innoittamana päätin lähteä tekemään empiiristä tutkimusta, jonka päämääränä olisi selvittää, miten laaja ja tarkka tai liukuvarajainen globalisaatiokäsite on sekä olisiko käsitteen käyttöalasta mahdollisesti löydettävissä merkitysydin tai muita yhdistäviä piirteitä.

Lopputuloksena suomalaisesta yhteiskuntatieteellisestä keskustelusta voidaan sanoa, että globalisaatio on semanttisesti liukuvarajainen käsite, joka sisältää selvän ytimen lisäksi myös suuren joukon käsitteen sisältöä hämärtäviä periferisiä lisäkäsitteitä. Toisaalta globalisaatiokäsitteen sisällön tarkkuutta tarkasteltaessa on kuitenkin otettava huomioon myös toinen tärkeä puoli. Käsitteen käyttöala koostuu harvemmin käytettyjen lisäkäsitteiden joukon lisäksi myös erittäin vahvasta käytännössä kaikkia keskustelijoita yhdistävästä ytimestä (talous, politiikka ja kansallisvaltion muutos). Tämän ytimen olemassaolon voidaan puolestaan tulikita tarkoittavan sitä, että globalisaatiokäsite sisältää liukuvarajaisuudestaan huolimatta myös kaikkia keskustelijoita yhdistävän vahvan merkitysytimen eli selvän yhteisen mielikuvan käsitteestä.

Talouden, politiikan ja kansallisvaltion muutoksen kuuluminen globalisaatiokäsitteen merkitysytimeen tulee käyttöalan lisäksi ilmi myös monien muiden havaintojen yhteydessä. Esimerkiksi talous osoittautui taulukon 1 ohella myös taulukossa 3 kirjoittajien mielestä selvästi tärkeimmäksi ja voimakkaimmaksi globalisaatiossa vaikuttavaksi alakäsitteeksi (jopa 71 prosenttia kaikista havainnoista koski taloutta kyseisessä taulukossa).

Toinen ehdottomasti globalisaatiokäsitteen merkitysytimeen kuuluva alue on puhe kansallisvaltion aseman muutoksesta. Tämä teema tulee esille lähes kaikkialla. Voidaan jopa sanoa, että tämä aihe jäsentää voimakkaasti koko suomalaista globalisaatiokeskustelua, koska keskustelijat yleensä peilaavat tai kierrättävät kaikkien muiden alakäsitteiden sisältöä tai merkitystä juuri sen kautta. Erityisesti talouden globalisaation vaikutukset liitetään yleensä kansallisvaltioon. Samoin esimerkiksi keskustelu kulttuurista, ihmisoikeuksista, hyvinvointivaltion muutoksesta, keskus-periferia-suhteesta, alueellisuudesta ja demokratiasta on samalla myös keskustelua kansallisvaltion asemasta ja varsinkin usein erityisesti sen heikkenemisestä.

Kuvatessaan kansallisvaltion heikkenemistä kirjoittajat ovat nimenneet seuraavanlaisia tekijöitä. Kulttuuriperinteet häviävät, hyvinvointivaltio häviää, työllisyyskriisi vie työpaikat, keskiluokka häviää, markkinat alkavat määritä ilman poliittista sääntelyä, kansantalous romahtaa, itsemääräämisoikeus katoaa, rikollisuus lisääntyy, kansallisvaltion olemassaolo joutuu uhanalaiseksi, ääri-ilmiöt voimistuvat, syntyy budjettivaje, tutkimusrahoitus vähenee, yhteiskunnallisista tavoitteista tulee keino uran edistämiseen, hallituksista tulee toimitusministeriöitä, turvallisuustarpeisiin ei voida enää vastata, suvereniteetti heikkenee, valtio ja yhteiskunta eroavat toisistaan vallan tiloina, kansallisvaltio menettää osan fyysiseen tilaan liittyvistä tehtävistään.

Kolmas ehdottomasti globalisaatiokäsitteen merkitysytimeen kuuluva alakäsite on politiikka, josta on talouden ja kansallisvaltion muutoksen ohella myös puhuttu lähes kaikissa aineiston teksteissä (ks. taulukko 1). Peräti neljässä artikkelissa politiikan ja globalisaation välinen suhde on ollut tekstin ensisijainen aihe (ks. myös taulukko 4).

Aineistossa mainitut aihealueet tai kysymykset, mihin kirjoittajien mukaan oikeanlaisella uudella politiikalla voi vaikuttaa, ovat talous, hallinto, demokratia, oikeudenmukaisuus, rauhanomaisuus, henkinen vapautuminen, TINA-diskurssin² murentaminen, alueellistuminen, turvallisuusongelmat, sotilaallisten, taloudellisten- ja ekologisten resurssien tasapainottaminen, hierarkisten vastakkainasettelujen purkaminen, fyysinen ja henkinen väkivalta, biodiversiteetti, yhteiskunnallisen kriisin estäminen, maailmandynamiikka, ihmisoikeudet, keskusperiferia-suhde, sortojärjestelmän kaataminen ja itsemääräämisoikeuden puolustaminen globaalia sortojärjestelmää vastaan.

Yhteenvetona tähänastisesta tulkinnasta voidaan sanoa, että tietyllä tavalla lähes kaikki aineistossa esilletulleet alakäsitteet ja kysymykset jäsenyivät jollakin tavalla ydinaihealueiden (talous, kansallisvaltion muutos ja politiikka) kautta. Esimerkiksi talouden globalisaatiosta puhutaan yleensä ei-toivottavana tai ”pahana” kaikkien globaalien ilmiöiden taustalla olevana prosessina eli jonkinlaisena *muuttajana* (ks. taulukko 3).

Kansallisvaltiosta taas puhutaan usein eräänlaisena kärsijänä tai *muuttujana*, joka joutuu passiivisena sopeutumaan talouden globalisaation aiheuttamiin vaikutuksiin, jotka näkyvät suuressa joukossa erilaisia ilmiöitä. Poliitiikalle kirjoittajat antavat puolestaan eräänlaisen asioiden *korjaajan*, elleivät jopa maailmanpelastajan roolin. Heidän mukaansa lähes kaikki asiat voidaan yleensä korjata oikeanlaisella uudella politiikalla.

Jos tarkastelemme näitä kaikkia kolmea ydinaihealuetta yhdessä, voimme puhtaasti asioita teoreettisesti yhdistelemällä olettaa seuraavanlaisen kaavion kuvaavan melko tarkasti globalisaatiokeskustelun luonnetta. Muuttaja (”paha” talous) ⇒ Muuttuja (”kärsivä” kansallisvaltio) ⇐ Korjaaja (uusi politiikka).

Yllättävimmät havainnot

Perehtyessäni aineistooni koin muutamia suuria yllätyksiä. Ehkä suurin yllätys oli, kuten jo aikaisemmin mainitsin, että globalisaatiosta on, semanttisesta liukuvarajaisuudestaan ja lähinnä sattumanvaraisista määrittelyistä huolimatta, löydettävissä kaikkia keskustelijoita yhdistävä selvä merkitysydin ja siihen liittyvä keskustelua jäsentävä juoni.

Toinen aineiston tarjoama suuri yllätys oli se, että suomalaisessa yhteiskuntatieteellisessä globalisaatiokeskustelussa globalisaation selvästi määritelleet artikkelit osoittautuivat hyvin harvinaisiksi. Oikeastaan vain poikkeuksiksi, sillä useimmiten aineistossani käsitettä ei määriteltä lainkaan. Asia on todella yllättävä, kun ottaa huomioon sen, että kaikki artikkelit ovat akateemisia ja käytetty käsite on ainakin periaatteessa hyvin tulkinnanvarainen.

Kolmas tekijä, joka minut aineistossa suuresti yllätti oli se, että koko 90-luvun suomalainen yhteiskuntatieteellinen globalisaatiokeskustelu on käyty vain noin 40 artikkelissa ja nämäkin artikkelit on kirjoitettu muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta vasta 90-luvun loppupuolella. Neljäs aineistossa yllättänyt tekijä oli se, että kirjoittajat suhtautuvat teksteissä globalisaatioon yleensä kielteisesti ja että nimenomaan talouden globalisaatio on asia, jota laajasti kritisoidaan tai vastustetaan.

Lisäksi yhtenä huomion arvoisena havaintona voidaan mainita se, että puhe globalisaatiosta näyttää kyseenalaistavan kansallisvaltion yhteiskunnan synonyyminä. Kirjoittajat liittävät globalisaatioon jatkuvasti kansallisvaltion aseman heikkenemisen ja pohtivat hyvin usein uusien hallinnollisten ratkaisujen mahdollisuutta³. Sama koskee yleensä myös niitä kirjoittajia, jotka ilmoittavat toivovansa kansallisvaltion säilymistä nykyisellään. Toisin sanoen vaikuttaa siltä, että puhe globalisaatiosta pakottaa kirjoittajat varsin helposti luopumaan kansallisvaltiolähtöisestä perspektiivistä ja ottamaan tilalle asioiden globaalien tarkastelutavan. Tämä asia tulee erityisen selvästi esille näkökulmien osalta. Niistä on nähtävissä, että vain 14 artikke-

² Margaret Thatcher on tietävästi ensimmäinen ihminen, joka lyhensi sanat *There Is No Alternative* kyseiseen muotoon perustellessaan omia poliittisia linjauksiaan.

³ Aiheesta YK ja Global Governance ks. esim. (Pentikäinen 2000, 85–91).

lissa globalisaation vaikutuksia on tarkasteltu ensisijaisesti kansallisvaltion näkökulmasta. 21 artikkelissa näkökulma on jokin muu – yleensä juuri globaali. Erityisen hallitseva globaali näkökulma on Sosiologia-lehdessä, jonka artikkeleista peräti 86 %:ssa on globaali muutoksen tarkasteluperspektiivi.

LÄHTEET

- Axford, Barrie. 1996. *The Global System: Economics, Politics and Culture*. Cornwall: Polity Press.
- Beck, Ulrich. 1999. *Mitä on globalisaatio: Virhekesityksiä ja poliittisia vastauksia*. Suom. Tapani Hieta-niemi. Tampere: Vastapaino.
- Cvetkovich, Ann ja Douglas Kellner (toim.). 1997. *Thinking Global and Local*. Teoksessa Ann Cvetko-

- vich ja Douglas Kellner (toim.), *Articulating the Global and the Local: Globalization and Cultural Studies*. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Eskola, Antti. 1975. *Sosiologian tutkimusmenetelmät 2*. Porvoo: WSOY.
- Eskola, Jari ja Juha Suoranta. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Kuosa, Tuomo. 2001. *Globalisaation käyttäjä: Yhteiskuntatieteellisten lehtien globalisaatio 1990-luvun Suomessa. Julkaisematon pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto*.
- Pentikäinen, Antti. 2000. *Creating Global Governance: The Role of Non-Governmental Organizations in the United Nations*. Helsinki: Suomen YK-Liitto.
- Pietilä, Veikko. 1973. *Sisällön erittely*. Helsinki: Gaudemus.
- Scholte, Jan A. 1996. *Beyond the Buzzword: Towards a Critical Theory of Globalization*. Teoksessa Eleanor Kofman ja Gillian Youngs (toim.), *Globalization: Theory and Practice*. London: Pinter.

LIITE 1: Aineisto

Artikkelit Poliitikka-lehdessä

- A1:** TEIVAINEN, TEIVO (1994): *Kansainvälinen valuuttarahasto ja globaalien harvainvallon pyhittäminen*. Poliitikka 1/1994.
- A2:** PARVIKKO, TUIJA (1997): 'Pääkirjoitus': *Politiikan uudet paikat*. Poliitikka 1/1997.
- A3:** HIRST, PAUL (1997): *Challenges of Globalisation to the Nation State*. Poliitikka 1/1997.
- A4:** BERNDTSON, ERKKI (1997): *Globalisaation harhat: Suomalaisen yhteiskuntatieteen 1990-luvun umpikuja*. Poliitikka 1/1997.

Artikkelit Ulkopoliitikka-lehdessä

- B1:** MELENDER, TOMMI (1996): *Turvallisuus etsii rajojaan: Uusi maailmanjärjestys, vanhat varustukset?* Ulkopoliitikka 1/1996.
- B2:** TERVONEN, HANNU (1996a): *Mutantit maailmanhyrrässä*. Ulkopoliitikka 1/1996.
- B3:** WARJOVAARA, RIKU (1996): *Valtioiden uusi rooli*. 'Lehtikatsaus Paul Hirstin ja Grahame Thompsonin artikkelista Globalization and the Future of the Nation State (Economy and Society 3/1995)'. Ulkopoliitikka 1/1996.
- B4:** RUTANEN, PASI (1996): *Globalisaatio ja ulkopoliitikka*. Ulkopoliitikka 3/1996.
- B5:** TERVONEN, HANNU (1996b): *Pieni Sinisiipi*. Ulkopoliitikka 3/1996.
- B6:** RAUMOLIN, JUSSI (1997a): *Emu, Eurooppa ja globalisaatio: Kansallinen vai maailmanlaajuinen näkökulma?* Ulkopoliitikka 3/1997.
- B7:** WALLGREN, THOMAS (1997): *Emu ja infantiilin modernin loppu*. Ulkopoliitikka 3/1997.

Artikkelit Sosiologia-lehdessä

- C1:** RÄSÄNEN, PEKKA (1998): *Vapaan talouden ja globalisaation uhkakuvat*. 'Katsaus Hans-Peter Martinin ja Harald Schumannin kirjaan Globalisaatioloukku: Hyökkäys demokratiaa ja hyvinvointia vastaan. Suom. Margit Heinämäki'. Sosiologia 3/1998.
- C3:** ANTTIROIKO, ARI-VEIKKO (1999): *Identiteetin rakentuminen verkostoyhteiskunnassa: Näkökulmia Manuel Castellsin teoriaan informaationalisesta yhteiskunnasta*. Sosiologia 2/1999.

- C4:** JÄRVELÄ, MARJA (1999): *Manuel Castells ja identiteetin tilat*. Sosiologia 2/1999.
- C6:** ERÄSAARI, RISTO (1999): *Globaalitietoverkostoyhteiskunta*. 'Aiheena Manuel Castells'. Sosiologia 2/1999.
- C7:** WILENIUS, MARKKU (1999): *Luonto informaatioajassa: Castells uuden kulttuurin jäljillä*. Sosiologia 2/1999.
- C8:** KOSONEN, PEKKA (1999): *Globalisaatio sosiologisena käsitteenä*. Sosiologia 3/1999.
- C9:** WAHLBECK, ÖSTEN (1999): *Flyktningforskning och begreppet diaspora: Att studera en transnationell social verklighet*. Sosiologia 4/1999.

Artikkelit Kosmopolis-lehdessä (ilmestyi nimellä Rauhantutkimus ennen vuotta 1993)

- D1:** TEIVAINEN, TEIVO (1992): *Nationalismi, Universalismi ja maailmanjärjestelmän tiedonpoliittiset valtamekanismit*. Rauhantutkimus 3/1992.
- D2:** AHONEN, ANNE MARIE (1994): 'Pääkirjoitus': *Euroopan uudet figuurit*. Kosmopolis 1/1994.
- D3:** PATOMÄKI, HEIKKI JA TEIVAINEN, TEIVO (1994): *Rakentaako asiantuntijasukkuloija maailman-kylää?* Kosmopolis 1/1994.
- D4:** KÄKÖNEN, JYRKI JA ROMPPANEN, JUHA (1996): 'Pääkirjoitus': *Valtioiden politiikasta alueiden politiikkaan*. Kosmopolis 1/1996.
- D5:** KÄKÖNEN, JYRKI (1996): *Globalisoituminen ja alueellistuminen*. Kosmopolis 1/1996.
- D6:** TEIVAINEN, TEIVO (1996): *Globaalin poliittisen taloustieteen haasteet*. 'Stephen Gillin haastattelu'. Kosmopolis 1/1996.
- D7:** PATOMÄKI, HEIKKI (1996): *Onko Euroopan unionista malliksi muulle maailmalle?* Kosmopolis 2/1996.
- D8:** ROMPPANEN, JUHA (1996): 'Pääkirjoitus': *Kaikenkarvaisia nationalismeja*. Kosmopolis 4/1996.
- D9:** PAKKASVIRTA, JUSSI (1996): *Kaiken maailman nationalismeja!* Kosmopolis 4/1996.
- D10:** ARONEN, JUKKA (1997b): 'Pääkirjoitus': *Globalisaatio*. Kosmopolis 2/1997.
- D11:** KÄKÖNEN, JYRKI (1997): *Globaalistuminen ja sosiaalisten tilojen muutos*. Kosmopolis 2/1997.
- D12:** TEIVAINEN, TEIVO (1997): *Demokratia, territoriaalisuus ja poikkikansallistuminen*. Kosmopolis 2/1997.
- D13:** ARONEN, JUKKA (1997a): *Globalisaatio, alkuperäiskansat ja monimuotoisuuden haaste*. 'Darrell A. Possyn haastattelu'. Kosmopolis 2/1997.
- D14:** ANDERSON, JAN OTTO (1997): *Världskapitalismens acumulationscykler*. Kosmopolis 2/1997.
- D15:** RAUMOLIN, JUSSI (1997b): *Postfordismi ja globalisaatio: Mitä kuuluu regulaatioteorialle?* Kosmopolis 2/1997.
- D16:** JOKELA, MINNA (1997): *Bidiversiteetin hallinnointi ja globaalipolitiikan rajat*. Kosmopolis 4/1997.
- D18:** SHAPIRO, MICHAEL J. (1998): *Globalisaation diskurssit*. Kosmopolis 3/1998.

Artikkeleita, joissa globalisaatio tai globalisoituminen mainittiin täysin irrallisena sanana ilman minkäänlaista sisältöä, löytyi neljä kappaletta.

- A5:** KUUSIPALO, JAANA (1999): 'Pääkirjoitus': *Tietoyhteiskunnan kansalaisuutta rakentamassa*. Poliitiikka 4/1999.
- A6:** TAMMINEN, TAPIO (1999): *Politisoituva Kastilaitos*. Poliitiikka 3/1999.
- C2:** ARO, JARI (1999): *Manuel Castells ja informaatioyhteiskunta: Teema-artikkelit verkostoista ja identiteeteistä globaalissa tilassa*. Kosmopolis 2/1999.
- D17:** PAKKASVIRTA, JUSSI (1998): 'Pääkirjoitus': *Kriittinen geopolitiikka ja "kummitelun tiede"*. Kosmopolis 3/1998.

LIITE 2: Symbolien tarkemmat selitykset

Tämän liitteen tarkoituksena on selvittää ne tekijät tai osat, joista globalisaation yksittäiset alakäsitteet (aihealueet tai ulottuvuudet) koostuvat. Kunkin alakäsitteen selvitystä luettaessa on otettava huomioon se, että ne kaikki liittyvät aina tavalla tai toisella toisiinsa ja että kunkin alakäsitteen kohdalla aineistosta on etsitty nimenomaan vastausta siihen, onko aihealueesta tai ulottuvuudesta ylipäättänsä puhuttu alla rajaa-mallani tavalla ja millä tavalla kirjoittaja on siihen useimmiten suhtautunut. Sillä, miten eri kirjoittajat kunkin aihealueen vaikutukset tai suunnan ymmärtävät ei näin ollen ole suurta merkitystä. Esimerkiksi kulttuurin kohdalla olen katsonut, että kirjoittaja puhuu kulttuurin globalisaatiosta, tarkoittaapa hän käsi-teellä sitten amerikkalaistumista, globalisaatiota, hybridisaatiota tai jonkin muunlaista kulttuurista muun-tumista. Suhtautumistapa muodostuu puolestaan siitä, miten toivottavana kirjoittaja näkee esimerkiksi kult-tuurin globalisaatioissa olemassaolevaksi tulkitsemansa suunnan.

Selitykset toistavat itseään, koska liitteen on tarkoitus olla yhdenmukainen, tarkka ja lyhyt selvitys kusta-kin alakäsitteestä.

A = Talous. Ovatko globalisaation aiheuttamat vaikutukset talouden alueella kirjoittajan mielestä toivot-tavia, ei-toivottavia vai neutraaleja? Aihealueeseen kuuluvat kaikki tekstit, joissa puhutaan uudenlaises-ta: pääoman, rahan, finanssien, valuutan, työvoiman ja hyödykkeiden liikkuvuudesta tai virrasta yli rajo-jen sekä artikkelit, joissa puhutaan globaalista tuotantoelämästä, globaaleista rahoitusinstituutioista, yli-kansallisista markkinavoimista tai yleensä muuttuvasta kansainvälisestä kaupasta.

B = Teknologia. Ovatko globalisaation aiheuttamat vaikutukset teknologian kehitykseen tai leviämiseen kirjoittajan mielestä toivottavia, ei-toivottavia vai neutraaleja. (tästä eteenpäin käytän symboleja +, – ja 0 kuvaamaan näitä vaihtoehtoja). Kaikki puhe, jossa mainitaan teknologia jollakin tavalla osalliseksi glo-baaleihin ilmiöihin tai tekijöihin, kuuluu tähän aihealueeseen. Sama pätee myös kaikkiin seuraaviin aihe-alueisiin, vaikkein sitä joka kohdassa erikseen mainitsekaan.

C = Informaation leviäminen. Ovatko globalisaation aiheuttamat vaikutukset informaation leviämiseen kirjoittajan mielestä +, – vai 0.

D = Kulttuuri. Ovatko globalisaation aiheuttamat vaikutukset kulttuurin alueella kirjoittajan mielestä +, – vai 0.

E = Ympäristökysymykset. Ovatko globalisaation aiheuttamat vaikutukset ympäristökysymyksiin kirjoit-tajan mielestä +, – vai 0. Teksteissä esillenousseita ympäristökysymyksiä ja globaaliongelmia ovat: (glo-baalit) saasteet, ilmastonmuutokset, kuten kasvihuoneilmiö, väestönkasvu, otsonikato, biodiversiteetin vä-heneminen ja haposateet.

F = Ihmisoikeudet. Ovatko globalisaation aiheuttamat vaikutukset ihmisoikeuksien alueella kirjoittajan mielestä +, – vai 0. Puheeseen ihmisoikeuksista kuuluu myös keskustelu (ihmisten) tasa-arvosta, vapau-desta tai solidaarisuudesta.

G = Kolmas maailma. Ovatko globalisaation aiheuttamat vaikutukset kolmannen maailman maiden ase-maan kirjoittajan mielestä +, – vai 0.

H = Poliittikka. Ovatko globalisaation aiheuttamat vaikutukset politiikan alueella kirjoittajan mielestä +, – vai 0. Kaikki puhe globaalista politiikasta tai globalisaation vaikutuksesta kansalliseen politiikkaan kuuluu politiikan alueeseen. Poliitiikan alue sisältää sekä puheen perinteisestä politiikasta että puheen uudenlai-sen (globaalin tai alueellisen) politiikan tarpeesta.

I = Kansallisvaltion muutos. Ovatko globalisaation aiheuttamat vaikutukset kansallisvaltion alueella kir-joit-tajan mielestä +, – vai 0. Alueeseen kuuluu kaikki puhe, jossa viitataan jollain tavalla kansallisvaltion aseman muuttumiseen globalisaation vuoksi.

J = Alueellistuminen. Ovatko globalisaation aiheuttamat vaikutukset alueellistumiseen kirjoittajan mie-lestä +, – vai 0. Alue sisältää puheen territoriaalisuudesta, EU:n tai jonkin muun alueen (joka ei ole kan-sallisvaltio) aseman muuttumisesta globalisaation vuoksi.

K = Demokratia. Ovatko globalisaation aiheuttamat vaikutukset demokratian alueella kirjoittajan mielestä +, – vai 0. Demokratia on sikäli ongelmallinen alakäsite, että se jaetaan usein demokratiakehitykseen län-

simaisissa ja kehitysmaissa. Esimerkiksi Pekka Kosonen katsoo, että globalisaatio vahvistaa demokratiaa kehitysmaissa mutta heikentää sitä länsimaissa.

L = Hyvinvointivaltio. Ovatko globalisaation aiheuttamat vaikutukset hyvinvointivaltioon kirjoittajan mielestä +, – vai 0.

Kuten jo mainitsin globalisaation käyttöalan kohdalla, alakäsitteiden (M-Z) osalta olen etsinyt ainoastaan kyseisten aihealuiden ja ulottuvuuksien esiintymistiheyttä.

M = Ihmisten liikkuminen ja siihen liittyvät ongelmat. Tämä aihealue sisältää maininnat ihmisten liikkumisesta, tai ihmisten liikkumiseen liittyvien ongelmien siirtymistä yli rajojen. Ihmisten liikkumiseen liittyviä ongelmia aineistossa ovat: huumeet, taudit, ei-valtiollinen terrorismi sekä laittomat siirtolaiset.

N = Valtasuhteiden muutos. Tähän aihealueeseen kuuluvat ne artikkelit, joissa on selvästi sanottu globalisaation aiheuttavan valtasuhteiden muutoksia.

O = Postmodernisaatio. Tähän aihealueeseen kuuluvat ne artikkelit, joissa on puhuttu postmodernisaatiosta globalisaation yhteydessä.

P = Modernisaatio. Tähän aihealueeseen kuuluvat ne artikkelit, joissa on puhuttu modernisaatiosta globalisaation yhteydessä.

Q = Maailmanhallitus. Tämä kohta sisältää ne artikkelit, joissa puhutaan maailmanhallituksen tarpeellisuudesta globalisaation ohjaajana.

R = Globalisaation ohjattavuus. Tämän aihealueen muodostavat ne artikkelit, joissa on puhuttu siitä, että globalisaatiota ohjaa tai saattaa ohjata jokin yksittäinen taho, jonka intressejä nykyinen kehitys palvelee.

S = Bipolarisuuden hajoaminen. Tähän kohtaan ovat saaneet merkinnän ne artikkelit, joissa on puhuttu bipolarisuuden hajoamisen tai kylmän sodan päättymisen ja globalisaation liittyvän yhteen.

T = Keskus-periferia-asetelma. Tämän aihealueen muodostavat ne artikkelit, joissa on puhuttu keskuksen tai pitkälle teollistuneiden (vahvasti pääomavaltaisten) länsimaiden ja periferian tai raaka-aineita hallalla tuottavien (työvoimavaltaisten) maiden välisen jaon liittyvän globalisaatioon.

U = Strateginen suunnittelu. Tähän politiikkaan liittyvään aihealueeseen tulevat merkityiksi ne artikkelit, joissa sanotaan selvästi, että globalisaatio pakottaa strategiseen suunnitteluun.

V = Aikakauden muutos. Tämä aihealue koostuu artikkeleista, joissa puhutaan globaalissa mittakaavassa tapahtuvasta aikakauden vaihtumisesta. Tämä puhe on jollakin tavalla verrattavissa keskusteluun kansallisvaltion muutoksesta.

W = Keskinäisriippuvuuden lisääntyminen. Artikkelit, joissa sanotaan selvästi, että globalisaatio merkitsee keskinäisriippuvaisuuden lisääntymistä, on merkitty tähän kohtaan.

X = Psykologinen. Tämä aihealue koostuu puolestaan niistä artikkeleista, joissa on selvästi sanottu, että globalisaatio tapahtuu pitkälle ihmisten mielisä.

Y = Sosiaalinen ulottuvuus. Kahdessa artikkelissa mainittiin globalisaation sosiaalinen ulottuvuus, vaikka sanan tarkka sisältö jäikin varsin epäselväksi. Todennäköisesti kirjoittajat viittasivat tällä ulottuvuudella ihmisten, ihmisoikeuksien sekä informaation lisääntyvään liikkuvuuteen.

Z = Sosiaalisen ja fyysisen tilan välisen suhteen muutos. Tämä kohta koostuu artikkeleista, joissa sanotaan, että globalisaatio muuttaa ihmisten suhdetta fyysiseen tilaan. Tämän aihealueen artikkeleissa puhutaan joko vallan tai politiikan deterritorisoitumisesta, spatiaalisuuden häviämisestä tai väestön ja fyysisen tilan välisen suhteen muuttumisesta.